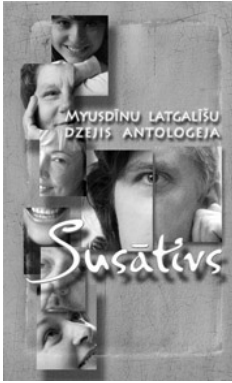


Cikom ir gaisma

(*Susātivs. Myusdīnu latgališu dzejis antologeja / Sak. I. Šuplinska. Rēzekne: LgSC, 2008*)



Saceišu gūdeigi, pyrma myusdīnu latgališu dzejis antologejis „Susātivs” skaiteišonys i vāluok – recenzejis (marginaleju?) raksteišonys beju nūsaskaņuojs sazviernīciski, dūmovu – munuos rūkuos ir kuortejais projekts – gruomota, kurai gon saturiski, gon idejiski, gon stilistiski varēs daškiert birku – dzejnīks var byut kotrys, partū ka tys taisa nu nīkuo, a nīkas ir daejams vysim. *Plus* mūdis klīdzīņš – byut latgališam. Kai zynoms – tī ir kvantitatis, na vysod kvalitatis ruodeituoji. Sūpluok myusdīnu latgališu dzejis korifejim – E. Kalvānei, A. Rancānei, O. Seikstam, O. Slišanam, V. Lukaševičam, J. Ryučānam ir daudzi jaunu dzejnīku, kas nu sakuortuotuoju pusis ir drūsmeigs guojīņš – jūs, grybūt nagrybūt, saleidzynuos ar „vacajim jaunajim”. Pajiemu gruomotu i ... navaru kūpskotā savaicuoť švakuo, i na deļtuo, ka tuo navarātum atrast atseviškajā, a deļtuo, ka tys itamā reizē palīk susātivī.

Par gruomotys viersroksta poetiku, simbolismu varātu gruomotys, nu labi, vysmoz referatus raksteit. Kab naizraksteit par viersrokstu vaira nakai par autorim i dzeju, pasakaviešu tik viņ pi acimradzamuo. Taitod...

Kas ir viersroksts? Kods, kas vīnoj dorba saturu. Itamā gadīnī tys ir kodu kods. Vysu pyrma, gruomota kai prīkšmats mat susātivi, i tys jau ir paradokss – „susātivs” mat susātivi-sevi. Susātivs vysod ir savīnuojumā (antologeja ir tys pats savīnuojums – eisais?), tys nav atdoloms nu sova radeituoja, taipat kai dzeja nav nūškirama nu autora. Susātivs ir dubultnīks, ūtrys „es”. Pajimt rūkuos gruomotu nūzeimoj sagiut „susātivi”, – cik tys reali izdoroms, var paraudzeit sevkurs pats, bet itamā reizē – otkon, tys ir izdoroms. Dzeja atspīgeļoj (mat) dzejnīka īškejū pasauli (susātivi), i skaiteit gruomotu nūzeimoj nasabeit īsaviert svešā i sovā susātivī. Gruomotys nūsaukums sasasauc ar viesturiskim nūtykumim – drukys aizlīgumu sovulaik. Kaidš sakars, vaicuosit? Taisnys. Susātivs ir aizsagta gaisma. Kas beja drukys aizlīgums? Pareizi.

Nazkuruos volūduos dvēsele i susātivs teik apzeimuoti ar vīnu vuordu. Īrosts, ka susātivs cylvākam asociejās ar ļaunū, malnū, nalobū. Kaidam dvēsele i susātivs ir antonimi. Kai vysam, ari susātivam ir ambivalenta doba. Tys nav tikai cylvāka tymsuo puse, susātivs ir i nūceja iz gaismys. Susātivs pagluobs korstā dīnys vydā, nūbaidēs škārsilā

i tymā pat laikā vysod, pyrmom kuortom, byus asameibys līceiba. Susātiva namat tik tys, kuo nav.

Navar napīminēt gruomotys vuoka i satura kruosu. Bryunuo ir zemis kruosa. Sepeja kai nūruode iz viesturiskuma, kai sakņu laiššona, izglobošona. Sepeja ir muola kruosa, muols – izejmaterials. Legenda viestej, ka cylvāks radeits nu muola. Dzejnīka muols ir vuods. Ari gruomotys vuoks i lopu fons atguodynoj apdadzynuota (sacītīejuša, gotova) muola viersu.

Kotrā ziņā, antologejis sastateituoji ir izdarejuši unikalū dorbu, koč voi aiz tuo, ka gruomota nav tik viņ myusu dīnu latgališu dzejnīku kūpkruojums, tei ir spēle ar skaiteituoju. Tei ir laipa storp raksteituoju i skaiteituoju, burtiskā nūzeimē – pagaisušuos laipys, a mož – tylta vaicuošona, kas paredz leidza dzeivuošonu, leidza jusšonu. Interesenta ir gruomotys struktura – dzeja, tod autora literarais CV (vaicuojumū – atsaceišonu veidā), tod interpretacejis i skaiteituoja lopys. Kai tys dorbojās (ci kai vajadzātu dorbuotīs)? Skaiteituojs puorskaita dzeju, koč kas sakreit ar juo pīredzi, koč kas nā, ar CV starpnīceibu skaiteituojs pasaver iz autora kai iz cylvāka, juo inspiracejis olūtu. Tod interpretacejis lopā skaiteituojam teik paruodeitys ceļazeimis, atslāga vuordi iz dzejis atskuorsmis akademiskā leiminī. Skaiteituoja lopā – tukšā lopā, kas ir nuokamuo pakuope teksta skaiteišonā, skaiteituojs pats var palikt par autoru (teksts roda tekstu, leidzeigais – leidzeigū). Postmodernisms vysā juo kruošņumā.

Gruomota nūteikti īprīcynuos grafologus: bez drukuotuo vuorda gruomotā ir i raksteitais vuods. Soka, – rūkroksts var daudz kū pasaceit. Skaiteituojam „Susātivī” ir itei īspēja – klauseitīs dzejnīku rūkrokstus i raudzeit nūsaceit konketru dorbu autoru raksturu, veseleibys stuovūkli, sapynus, nūlicīni i t. t. Taipoš skaiteituojs var raudzeit šifrēt autoru sejis vaibstu sovpatēibys nastū informaceju, partū ka gruomotā ir i autoru portretu serejis.

Cīš jūceigai, naporastai, ka skaiteituojam teik pīduovuots raksteit gruomotā. Da šam kulturals skateituojs nav dājiucs raksteit jau īspīstā, gotovā dorbā, ka tik viņ ar zēimuli pastreipuoat tyvuokuos atzinis, skaiškuok pasaceitū. Gruomota byuteibā ir svātvīta, Beibele kai autoram, tai skaiteituojam. Itamā reizē ar skaiteituoja lopu gruomotys sastateituoji audzynojs adresatā leidzautoru. Skaiteituojs teik aicynuots iz dialoga, partū ka vīnpuseiga patīseiba naeksistej. Deļtuo „Susātivs” varātu byut lobs paleigmaterials vuiceibu vīlys apgivē vydsškolānim i augstuos školys audzieknim. „Susātivs” audzynojs atīsmi, skaiteituoju inteligeņci, cylvāku ar sovu redzīni, sovu „susātivī”.

Nu, raudzeišu izlikt sovys ceļazeimis, iz seikšaļtenis nūstuojuēt pi kotra autora, gruomotys satura ruodeituoja ryndys kuorteibā.

Anna Rancāne – roksta par dobu, i jai tys saīt dabiski, deļtuo, ka doba jai meila, tei ir muote i sāta, kura juosorgoj i par kurū juosaryupej. Cylvāks Rancānei ir griecinīks – tys, kas dora puori dobai, vysleidza – pučēitem ci sev. Sīviškeigi smolka, ciļvieceigi vuoja, bez apleikceļu sokūša i itamā drūsmē, atsazeišonā – skaista, liriska.

Jana Skrivļa-Čevere – īt A. Rancānis pādūs sovīm sūlim. Dobys dasadyurīņš vyscauri. Mitologisks redzīņš iz sevi, leidzcylvāka, dobys i pasaulā vyspuor. Poguoniskais (nakryškuonu) sadzeivoj ar kristītiskū. Daudz kruosys – jai iz ūtys juos dzaltonuo kruosoj pasauli vysuos kruosuos. Veli, sorgeņgeli, rogonys, myusys, dabasi, spuorni – daudz kuo pa gaisu, i tys skaiteituoju ceļ da saulis. Ikara jai nav, i jei na Ikars. Jei nanūkriss, a skaiteituojam juopīsasprīdzej. Profesionals pilots volūdys dabasūs.

Juoņs Ryučāns – ironisks, volūda kai spēle i instruments, kas nadzeivys lītys atdzeivynoju i ūtraizuo. Digitalizacejīs apstuodynuotuojs. Pasauļa digitalizaceja nastuov kluotyņ Ryučāna vuorsmu tehnologiejom, i tys ir labi. Modernuoks par modernismu i digitalū gūvi. Tik daudz fizikys, tehnikys ailēs vėl juopameklej, bet cylvāks var pamaneit augšonys seikšalī – metafiziku. Ryučāna pasaulš vysleidza ir smolkuoks par leluokū datu nesieju – kū smolkuoku, ītīlpeiguoku var īsadūmuot par pusosoru. Tyvs dzaltonais – saule, gaisma, taipat mieness.

Meldra Gailāne – lūbesteibys suope, smeļdze, ironeja cauri goda laikim izīt, īlein pa šķierbom i naprosa atļuovis deklarēt dzeivis vītu. Priņču vaira nav. Da šam lūbesteiba jai ir bejuse vyss, kas tei nav – *ceļā vīni ladi; naktī dauzu lūgus; šķeist šķeivi*. Gryutā šalī cylvāks vaicoj breinuma, augstuoka spēka īsajaukšonys. A var ari puorsavērst par leitu i remdēt sluopis. Kas ir paslāpts, tū gryuši atrast. Ari poša naapzynuoti paslāptū. Gailāne tū zyna i rauga vaicuot sevi, jei rauga, i tys ir pusceļš iz atrassonu. I byus laiks, kod rātys, na bez laika paleidzeibys, paliks ratys.

Ontonis Slišāns – gribīs izceļt vīnu dzejūli – „Šudiņ beju puorsavierts taurenī”. Fabula, kas ir juoskaita sovom atlasem priškā, kas bārnā var īvuiceit dobys lūbesteibu. Nazkurs ir sacejs – mes vysī asam tik stypri, cik vuojuokais nu myusu. Dzejūļš ir par tū. O. Slišāns ruoda, kai dorbojās *tauryna efekts* – tova reiceiba, tovyš dūmys ītekmēs na tikai tevi, bet ari leidzcylvākus, apleicīni. Ari O. Slišānam tyva doba, i juo lirikys *es* izapauž kai tāvs, doba juo dzejā audzynoju cylvāku. Te skaidroj bārnā patīseibys, te – pats kai bārnš breinīs par itom patīseibom. Ilguo laika, myužeibys pamaneituojs, „te” pīdareibys vaicuotuojs.

Ilze Sperga – abstrakcejas byurieja, DNS racieja, aiz dvēselis rokstūša – jai svareiga radnīceibys, pīdareibys apjaušona. Dzeive palāka ci malni bolta kai televizors, kurā

kruosu tryukums ir fabrikā taiseits i līk īsadūmuot kruosu asameibu kai nanormaleibu. Skorba, osa, ar rentgena skatīni, i deļ tuo daudz puicysku zylumu.

Valentins Lukaševičs – skrupulozys atzinis, precizs nūvāruojums, ticeiba dzejūlūs nūteikūšajam. Latgalīšu samurajs, kura kodekss – saceit taisneibu i saceit kai nūcierst ar zūbynu. Dzejūlim ostonis riņdenis (paralelis ar haiku, tanku, sevkuru eisdzeju), taišni tik daudz, kab gona byutu īlikt tamuos vysu. Lukaševičs ir taidis vīdais, kurs pasoka tū, kas cytim ir aiz apzinis, bet tymā pošā laikā – na iz mēlis. Cik vīglai Lukaševičs vyrynoj čakrys, rodūt atkluošmu caurvieju!

Karonhisake – izmaklātuojis, detektivs, kas rauga īraudzeit cytim naradzamys detalis. Naīsadar nivīnā puzlē. Vaicoj saregžejumu. Ospruoteiga, izaicynūša, fragmentariska, enciklopediska. Jei atpalīk nu seve – *navaru nūskrīt 60 metru 7 sekunđēs*. Ironējis pylni moti, nogi i personeiba. Sovs gryutums dzeivē, sovs – dzejā. Reinkarnaceja ir tei pošā rutina, ha, *but life is so wonderful!*

Oskars Seiksts – atškireibā nu Vaļuka [Valentins Lukaševičs – E. D.], kurais austrumu (latgalīšu) vīdumu panuok ar redzīni – osu kai zūbynu, Seiksts vīdumu sagivs, cyluodams vuordus pareizuos kombinacejuos. Ka Vaļuks ir ituos dzeivis, itū cylvāku vīdais, kurs kasdīnā dora kasdīnys dorbu, tod Seiksts ir na itamā vītā, na itymā laikā, na storp itim cylvākim. Pravītiskys iz prišku i atspriekleņ. Jis runoj leidzeibuos, pats sev dīvadāls, i itamā nav ni zaimu, ni augstpruoteibys, ni psihopatejis. Sūpluok jis grib redzēt dīvabārnu, na sistemys radeitu zombeju. Juo sastais pruots, trešuo acs, deveituo dzeiveiba ir izaraušona nu sistemys. O. Seiksts atbiļd iz vaicuojuumu, kurūs asam damiersuši aizdūt.

Vita Viļuma – intuitivi apjaustys patfiseibys. Ar dzeivu tautys bolsu i goru, kas puorsteidz, partū ka autors godūs jauns. Taipoš nav ni smokys nu naftalina. Jei patiks i napatiks, partū ka jei atmaskovuse naļūbesteibu i zamuo pošnūviertejuma audzynuotū patriotismu. Volūda ir spēks, i V. Viļumai tys ir pa spēkam.

Līga Rundāne – nivīnam nu antologejā īklautūs autoru laiks nav tik izbuozeigs kai jai. Laiks juos ailēs ir vītals sovā nūstuošonā, patiergavuota prece i deficits. Laiks ir storp ryndom, storp pierstim, taišni laikā i vītā. Var steigtīs, a laika naapsteigt i, голу golā, nīkuo nanūkavēt. Myužeiba ir interesanta tikai ar sovu šaļtaineibu.

Raibīs Suņs – vibrej. Kū nūzeimoj vibrēt? Gondreiz namonomi kustētīs, nabyut mīrā. Vibracejis mozuok radzamys, vairuok sajiutamys. Raibuo Suņa ailēs vibriejums ir kinematografisks, iz rūbeža storp dokumentalitati i muokslys kino. Juo acs kai objekta acs nūgiun lītys, kū vairuok ci mozuok kotrys skaiteituojs gribiejs nūslēpt, partū narunuot, izalikt, ka tys tai nav. Veseleiguo pošironeja i ironeja vyspuor ir taida, ka līk pasmeignēt,

nu cykla – byutu smīkleīgi, ka nabyutu tik biedeigi. Nā, nā, pesimisma Raibuo Suņa dzejā nav, ir smaideni, kas, lai kaidu emoceju paustu – tok dūmuoti smaidam.

Ingrīda Tārauda – dzeju caurvej čyguoniskums, kas izapauž breiveibys i paredziešonys motivā. Gribīs breiveibu nu Tevi i ar Tevi. Ticeiba atīsmei i naticeiba tānejam. Skaitūt juos dzeju, var sasajust kai cylvāks, kuru iz īlys aptur atīsmis radzātuoja. Kū gribi – luostu, pībūršonu, atbūršonu, vīnkuorši atīsmi? Kai zeiliešonys salonā. Voi atīsmis zynuotuojam ir vīgli? I varbyut deļ tuo – *byus lobuok ka es / naparedzeišu*. I. Tāraudas dzeja atguodynoj ekstrasensa transa aprokstu – simboli, asociaceju zībšni, aizlaika i aiztelpys atminis. Bolts kačs kai pavodūps.

Ireta Čekse – vyssekseiguokuo autore nu vysu kruojumā asūšūs. Voi latgalīšim byus sova erotiskuos dzejis autore? Mīsiskuos i dvieseliskuos baudys sasaceņš sovā storpā, a ar baudu jei ir iz „tu”: *I tod, kod Tu byusi / Sajiems vysu akceju paketi munu / Es byušu Tova; Munys malenis / Tovy piļdiejums / I sadag sīneņa; Zeimej / iz muna auguma skudrenis*. I saprūtīt, kai gribīt! Autors zyna, kū grib, kur likt punktu. Punkts – tys vairuok zemei pīdar. Jei sapynoņ, acs turādama vaļā.

Līvija Liepdruviete – nasamuoksloj i nasarežģej ni volūdys, ni satura, ni dobyš. Dabiska ar ciļvēciskim vaicuojumim piec mīra i skaistuma. Nui, pučis, sirdis, zvaigznis, sapyni, dīvs –vysromaņtiskuokuo dzejneica gruomotā. Dūmuot, ka juos ailis popularitati giust ar kotru apsveikuma karteņu, kuramā juos pasaruoda: juos dzejā daudz kruosu, garšu, skaņu – karuseļš, kū īgrīzs dīvs. A tu – turīs!

Baiba Zveigule – nu kuņinis jaunūs cylvākūs tik daudz ironējis? Smajds pasaruoda pyrma paša smaideituoja. Vyspuor, itamā čudnajā laikā jei atsaļauņ byut naoriginala – ari byut čudna. A laikā, kod vysi ir baigi originalī, byut naoriginalam ir daudz originaluok. Konfrontaceja ar laiku, ar sevi. Jai smaida ruņcs, da i musurnīki na mozuok smaideigi. Tok jau biedeigu atziņa, ka agruok i zuole beja zaļuoka, a tān i kaktuss ir puče. B. Zveigule rauga fiksēt sovys paaudzis kulturu – sovaiduokū, nasaprostū. Kur dzejis autors Alise, a kur – Česirys kačs.

Emileja Kalvāne – vīna nu nadaudzūs „Susātiva” autoru, kuruos dzeja ir muzykala, raita, vīgla. E. Kalvānis dzejā i, vystycamuok, ari dzeivē svareiguokais – sova volūda, sova zeme, sovs Dīvs. Ik sekurā ryndā jaušams patriotisms. Var, var i latgaliski raksteit ar atskaņom! Tū pīruoda E. Kalvānis truoņeiguos atskanis, kas pīšķir dzejai pamateigumu, mantriskumu, spēku, dziļumu.

Epiloga nabyus. „Susātivs” ir īkustynuots, i jis turpynoņ dzeivuoņ, cikom ir gaisma.